بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پاڵپشت بە حوکمەکانی بڕگەی (1)ی ماددەی (56)ی یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو، و پشت بەوەی ئەنجومەنی وەزیران خستوویەتیە ڕوو، پەرلەمانی کوردستان – عێراق لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (20)ی گرێدراو لە ڕێکەوتی 2013/5/20، بڕیاری دەرچوواندنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (8)ی ساڵی 2013

یاسای تەندروستیی دەروونی لە هەرێمی کوردستان – عێراق

دەروازەی یەکەم

پێناسەو چوارچێوەی پیادەکردنی یاسا

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی یەکەم:

مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژەو زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم: وەزارەت: وەزارەتی تەندروستی.

دووەم: ئەنجومەن: ئەنجومەنی تەندروستیی دەروونی لە هەرێم.

سێیەم: تەندروستیی دەروونی: مەبەستی سەقامگیریی دەروونی و هاوسەنگی کۆمەڵایەتی و بیرکردنەوەی دروست و توانای مامەڵەکردنی ئەرێنی لەگەڵ فشارو ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو گۆڕانکارییانەی کەوا ژیان دەیانهێنێتە کایەوەو وەبەرهێنانی توانا ژیرییەکان بەو شێوەیەی سوود بە تاك کۆمەڵگە دەگەینێت.

چوارەم: نەخۆشی دەروونی: ئەو نەخۆشەیە کە تووشی یەکێك یان زیاتر لە شلەژانەکانی بیریی یان دەماریی یان شلەژانەکانی تر بووە کە پزیشکی پسپۆڕ دەسنیشانیان دەکات.

1- شلەژانی بیریی: شلەژانە لە هێزی ژیریی بنەڕەتی کە لە ئەنجامی تێکچوونێکی سەختی سەرچاوەی ئەندامیی یان ئەرکییەوە دەبێت، کار لە ویست و بەرچاوڕوونی و پێزانین و بیرکردنەوەو ڕەفتارو هەست و توانای نەخۆش دەکات لە خۆگونجاندنی کۆمەڵایەتی بەگوێرەی سەختیی و قۆناغی شلەژانەکە.

2- شلەژانی دەماریی یان شلەژانەکانی دڵەڕاوکێ: مەبەستی حاڵەتێکە لە خەمناکیی کەسێتیی و دڵەڕاوکێی دەروونی و هەڵسوکەوتێکە خۆگونجاندنی کۆمەڵایەتی و لاوازی توانا لە ڕووبەڕووبوونەوەی فشارەکانی پێویستە بەبێ ئەوەی کار بکاتە سەر توانا ژیرییە بنەڕەتیەکان.

پێنجەم: پزیشکی دەروونی: ئەو پزیشکەیە کە پلەیەکی پسپۆڕی لە پزیشکی دەروونی بەدەستهێناوەو لە سەندیکای پزیشکان لە خشتەی پسپۆڕ یان راوێژکار یان پزیشکی شارەزا لە تەندروستیی دەروونی تۆمارکراوە.

بەشی دووەم

چوارچێوەی پیادەکردنی یاسا

ماددەی دووەم:

ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر:

یەکەم: نەخۆشی دەروونی پێناسەکراو بەپێی ئەم یاسایە.

دووەم: نەخۆشخانەو دامەزراوی پسپۆڕ لە پزیشکی دەروونی چ گشتی بێت یان تایبەت.

سێیەم: بەشەکانی پزیشکی دەروونی لە دامەزراوە گشتی و تایبەتیەکاندا.

چوارەم: ئەو بنکە تەندروستیە خۆماڵی و بیانیانەی کەوا مۆڵەتیان پێدراوە لە بواری تەندروستیی دەروونی کاربکەن.

پێنجەم: نورینگەی تایبەت یان دەرەکی نەلکاو بەو دامەزراوە تەندروستیانەی ئاماژەیان بۆکراوە، وە تەرخان نەکراوە بۆ دەسبەسەرکردنی نەخۆشی دەروونی.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: بەرێوەبردنی ئەو دامەزراوانەی تەندروستیی دەروونی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەریان پیادە دەکرێت بەپێی مۆڵەتێك دەبێت کە لە وەزارەتی تەندروستیەوە دەردەکرێت بە مەرجێك لە تۆمارەکانی ئەنجومەنی تەندروستیی دەروونی تۆمار بکرێت بەپێی ئەو مەرج و رێکارانەی ئەنجومەن دیاریان دەکات.

دووەم: مەرج و رێکارەکانی بەخشین و نوێکردنەوەو هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەت بە رێنماریی دیاری دەکرێن کە وەزارەت دەری دەکات.

دەروازەی دووەم

ئە نجومەنی تەندروستیی دەروونی

بەشی یەکەم

دامەزراندنی ئە نجومەنی تەندروستیی دەروونی

ماددەی چوارەم:

یەکەم: ئەنجومەنێك بەناوی (ئەنجومەنی تەندروستیی دەروونی) بە سەرۆکایەتی وەزیرو ئەندامێتی ئەوانەی لە خوارەوە باسکراون پێکدەهێنرێت، بە مەرجێك پلەی نوێنەرانی وەزارەتەکان لە پلەی بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت:

1- وەزارەتی ناوەخۆ.

2- وەزارەتی داد.

3- وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی.

4- وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی.

5- وەزارەتی پەروەردە.

6- وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

7- نوێنەری ئەنجومەنی باڵای کاروباری خانمان.

8- سەرۆکی لیژنەکانی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکاندا.

دووەم: کاری ئەنجومەن و کۆبوونەوەکان و چۆنیەتی وەرگرتنی بڕیارەکان بە پێڕەوێك ڕێکدەخرێت کە ئەنجومەنی وەزیران دەری دەکات.

بەشی دووەم

ئەرکەکانی ئە نجومەن

ماددەی پێنجەم:

یەکەم: دانانی سیاسەتی گشتیی تەندروستیی دەروونی.

دووەم: ئامادەکردنی پلان بۆ مسۆگەرکردنی ماف و سەلامەتی نەخۆشە دەروونیەکان.

سێیەم: هەماهەنگیکردن لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان بۆ دابینکردنی پێداویستیە مادی و مەعنەویەکانی چاودێریکردنی نەخۆش و خانەکانی حەواندنەوە.

چوارەم: دەرکردنی ڕێنمایی بۆ نەخۆشخانەو دامەزراو نۆرینگەکانی پسپۆڕ لە پزیشکی دەروونی لە سەرجەم ئەو شتانەی پەیوەستن بە چاودێریکردنی نەخۆش.

پێنجەم: هەماهەنگیکردن لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان بۆ دابینکردن و ئامادەکردنی بەرنامەی ڕۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی و حەوانەوە.

شەشەم: دانانی ستاندەر بۆ بەخشینی مۆڵەتی دەرکراو لە وەزارەتی تەندروستی تایبەت بە بەڕێوەبەردنی دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی کە حوکمەکانی ئەم یاسایەیان بەسەردا پیادە دەکرێت.

حەوتەم: هاریکاریکردن لەگەڵ لایەنە زانستیەکان بۆ ئامادەکردنی لێکۆڵینەوەو توێژینەوە لە بواری تەندروستیی دەروونی.

دەروازەی سێیەم

چوونەژوورەوەی نەخۆشی دەروونی بۆ نێو دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی

بەشی یەکەم

چوونەژوورەوەی ئارەزومەندانە

ماددەی شەشەم:

مافی هەموو نەخۆشێکی دەروونیە کە تەمەنی هەژدەساڵی تەواوکردبێت بە ویستی خۆی داوای چوونەژوورەوەی یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی بکات، هەروەها مافی هەیە لە هەر کاتێك بێت داوای لێ هاتنەدەرەوەی بکات، وە پزیشکی بەرپرس بۆی هەیە ڕەزامەندی لەسەر بدات، تەنها ئەگەر مەرجەکانی چوونەژوورەوەی زۆرەکی بەسەردا بسەپێت ئەوا ئەو ڕێکارانەی لەم بوارەدا بڕیاردراوە دەگرترێنەبەر، وە لە هەموو حاڵەتێکیشدا کەسوکاری نەخۆش ئەگەر ڕەزامەندی لەسەردا ئاگادار دەکرێنەوە.

ماددەی حەوتەم:

پزیشکی دەروونی بەرپرس بۆی هەیە پاڵپشت بە هەڵسەنگاندنێکی دەروونی هۆدار ڕێگە لە نەخۆشی چوونەژوورەوەی ئارەزومەندانە بگرێت لە بەجێهێشتنی دامەزراوەکە بۆ ماوەیەك کە لە (72) کاتژمێر تێپەڕ نەکات لە یەکێك لەم دوو حاڵەتەی خوارەوە:

یەکەم: ئەگەر بینی کەوا چوونەدەرەوەی ئەگەرێکی ڕاستەقینە بۆ ڕوودانی ئازارێکی کتوپڕ یان نزیك لەسەر سەلامەتی یان تەندروستی یان ژیانی نەخۆش یان سەلامەتی یان تەندروستی یان ژیانی کەسانی تر، دێنێتە ئاراوە.

دووەم: ئەگەر بینی توانای چاودێریکردنی خۆی نیە بە هۆی جۆر یان سەختی نەخۆشییە دەروونیەکەیەوە.

وە لە هەردوو حاڵەتی باسکراودا پزیشك بۆی نییە بەبێ ڕەزامەندی لەم ماوەیەدا هیچ چارەسەرییێك بداتە نەخۆشەکە جگە لە چارەسەریی فریاکەوتن نەبێت.

وە پێویستە بۆ ملکەچکردنی بۆ سیستەمی چوونەژوورەوەی نائارەزوومەندانە بەپێی حوکمەکانی ماددە (14)ی ئەم یاسایە، لێژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکەدا ئاگادار بکرێتەوەو

هەڵســەنگاندنێکی پزیشــکی ســەربەخۆی بــۆ ئــەنجام بــدرێت و دەکرێــت مــاوەی ئامــاژە پێکــراو درێژبکرێتەوە بە مەرجێك لە (7) رۆژ تێپەڕ نەکات ئەگەر ئــەو پاســاوانەی لــەم ماددەیــەدا دەقیــان لەسەر کراوە بەردەوام بن و لــە توانــادا نــەبێت لــە مــاوەی ســێ رۆژی یەکــەمی ڕێگــەگرتن لــە چوونەدەرەوە لە دامەزراوەکەدا هەڵســەنگاندنێکی پزیشــکی ســەربەخۆی بــۆ ئــەنجام بــدرێت، بــە مەرجێك لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکە ئاگادار بکرێتەوە لەو هۆیانەی کــەوا بوونەتــە هۆی درێژکردنەوەی دەسبەسەرداگرتنەکە.

ماددەی هەشتەم:

هەر یەك لە دایك و باوك یان پێسپێردراو یان ڕاستکار بۆیان هەیــە داواکــاری پشــکنینی نەخۆشــی دەروونی کەملێهاتە پێشکەش بکەن بۆ ئەوەی لە یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروســتیی دەروونــی چارەسەری بۆ بکرێت، بە مەرجێك راویژ بکرێت بە پسپۆڕی کۆمەڵایەتی یــان ئــەوەی نوێنەرایــەتی دەکات لەم دامەزراوە لەبارەی ئەم داواکارییــەو لــە مــاوەی دوو رۆژی کــارکردن لــە ڕێکــەوتی چوونەژوورەوە لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکە ئاگادار بکرێتەوە، هەروەها هەر یەك لە دایك و باوك یان پێسپێردراو یان ڕاستکار بۆیان هەیە لە هــەر کاتێکــدا داواکــاری چــوونەدەرەوە پێشکەش بکەن تەنها ئەگەر مەرجەکانی دەسبەسەری زۆرەکی بەسەر نەخۆشەکەدا بسەپێت ئەوا لەم حاڵەتەدا ئەو ڕێکارانەی لەم بوارەدا بڕیاردراون دەگیرێنەبەر.

بەشی دووەم

چوونەژوورەوەی نائارەزوومەندانە

ماددەی نۆیەم:

یەکەم: نابێت هیچ کەسێك بە زۆرەکی بۆ چارەسەری بخرێتە یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی تەنها بە ڕەزامەندی پزیشکی پسپۆڕ لە پزیشکی دەروونییەوە نــەبێت، ئەمــەش لــە کاتی بوونی نیشانەی ڕوون کە بەڵگە بدات لەسەر بوونی نەخۆشییێکی دەروونــی ســەخت کەوا چارەسەرکردنی پێویست بە چوونەژوورەوەی یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروســتیی دەروونی دەکات ئەویش لەم دوو حاڵەتەی خوارەوە:

1- ئەگەری تێکچوونێکی سەخت و نزیك بۆ حاڵەتی دەروونیی.

2- ئەگەر ئاکارەکانی نەخۆشیە دەروونیەکە ببنە مایەی هەڕەشەیەکی ڕاستەقینەو نزیك بۆ سەلامەتی یان تەندروستی یان ژیانی نەخۆش یان سەلامەتی یان تەندروستی یان ژیانی کەسانی تر.

لەم دوو حاڵەتەشدا پێویستە نەخۆش چوونەژوورەوەی دامەزراو بۆ وەرگرتنی چارەسەریی پێویست ڕەتبکاتەوە بەمەرجێك کەسوکارو بەڕێوەبەری دامەزراوو لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگا لە بڕیاری چوونەژوورەوەی بەزۆرەکی نەخۆش لە ماوەی بیست و چوار کاتژمێر لە چوونەژوورەوەی ئاگادار بکرێنەوە هاوپێچ لەگەڵ راپۆرتێك کە هەڵسەنگاندنی بارە تەندروستییەکەی لەخۆ بگرێت.

دووەم: پزیشکی پسپۆڕ لە پزیشکی دەروونی لە نەخۆشخانەکانی دامەزراوە تەندروستیەکان، بۆی هەیە ئەگەر بینی حاڵەتی نەخۆشە دەروونیەکە دەبێتە مایەی مەترسی بۆ سەر خۆی یان کەسانی تر، بڕیار بدات لە یەکەیەکی چارەسەری دراخراودا دابنرێت بۆ ماوەیەك لە (7) رۆژ تێپەڕ نەکات بە مەرجێك لەم ماوەیەدا نەخۆشەکە بخرێتە بەردەم لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆڕ بۆ مەزەندەکردنی باری نەخۆشییەکەی.

سێیەم: ئەو یەکە چارەسەرییە داخراوەی ئامرازەکانی چارەسەری خۆپارێزی و سەلامەتیی تێدایە گرتنەبەری رێکاری گونجاو بۆ جێبەجێکردنی ئەوەی لە بەندی (دووەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە لە ئەستۆ دەگرێت و بۆی هەیە پشت بە پۆلیس ببەستێت ئەوانیش لەسەریانە رێکاری پێویست بگرنەبەر.

ماددەی دەیەم:

ئەگەر لیژنەی پزیشکی پسپۆڕ بینی کەوا نەخۆش مایەی مەترسیە بۆ سەر خۆی یان کەسانی تر ئەوا بۆی هەیە راسپاردە بکات بەوەی بخرێتە یەکەیەکی پزیشکی چارەسەرکاریی داخراو بۆ ماوەیەك زۆرەکەی (30) سی رۆژ دەبێت بە مەرجێك راسپاردەکە بخرێتە بەردەم دادوەری لێکۆڵینەوەی تایبەتمەند لە ماوەی (72) حەفتاو دوو کاتژمێر لە دەرکردنی بڕیاری ڕەزامەندی لەسەر دانانی بۆ چارەسەرکردن.

ماددەی یازدەم:

پزیشکی ناپسپۆڕ لە پزیشکیی دەروونی بۆی هەیە نەخۆشی دەروونی بەبێ ویستی خۆی ڕەوانەی یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی بکات لە کاتی بوونی نیشانەی ڕوون کەوا بەڵگە بدات لەسەر بوونی شلەژانێکی دەروونیی سەخت، بۆ ماوەیەك لە (48) کاتژمێر تێپەڕ نەکات تاوەکو هەڵسەنگاندنی بارەکەی بۆ بکرێت و ئەویش لەسەر داواکارییەکی نووسراو دەبێت کە پێشکەشی لایەنەی چارەسەرکار دەکرێت و لەم میانەدا دەخرێتە بەردەم پزیشکی پسپۆڕ.

ماددەی دوازدەم:

پزیشکی دەروونیی بەرپرس بۆی هەیە ماوەی چوونەژوورەوەی زۆرەکیی دەقکراو لە هەردوو ماددەی (نۆیەم، و دەیەم)ی ئەم یاسایەدا، درێژبکاتەوە بۆ ماوەیەك زۆرەکەی حەوت رۆژە ئەویش ئەگەر ئەو پاساوانەی لە ماددەی (نۆیەم)ی ئەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە بەردەوامبوون و لە تواناشدا نەبوو هەڵسەنگاندنی پزیشکی لە ماوەی سێ رۆژی یەکەمی چوونەژوورەوە زۆرەکیەکە دەسبکەوێت لەگەڵ ئاگادارکردنەوەی ئەو لایەنانەی لە ماددەی (نۆیەم)ی ئەم یاسایەدا ئاماژەیان بۆ کراوە.

ماددەی سێزدەم:

نابێت نەخۆشی دەروونی بە شێوەیەکی زۆرەکیانە لە یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی بۆ ماوەی زیاتر لە یەك هەفتە بهێڵدرێتەوە تەنها پاش ئەنجامدانی هەڵسەنگاندنی دەروونی نەخۆشەکە نەبێت لە رێگەی لیژنەی پزیشکی پسپۆڕ، بە مەرجێك هەڵسەنگاندنەکە لە ماوەی حەوت رۆژ لە هێشتنەوەی بەزۆرەکی نەخۆشەکە بۆ لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکەدا بنێردرێت، وە لەگەڵیانیشدا نموونەی بەکارهێنراو بۆ ئەم مەبەستە هاوپێچ بکرێت. وە لە هەموو حاڵەتێکیشدا حاڵەتی چوونەژوورەوەی زۆرەکی نەخۆش کۆتایی پێدێت ئەگەر لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکەدا ئەنجامەکانی هەڵسەنگاندنە دەروونیەکەی پێشکەشیان کراوە پەسەند نەکات.

ماددەی چواردەم:

لەو حاڵەتانەی ناتوانرێت تیایدا نەخۆشەکە بهێنرێت لەبەر خۆگرتنی، ئەوا پێویستە لەسەر یەکێك لە خزمە پلە یەك یان دوو یان هەر لایەنێکی فەرمی تایبەتمەند بابەتەکە بخاتە بەردەم دادوەری لێکۆڵینەوە بۆ دەرکردنی بڕیار بۆ ئینتیداب کردنی یەکێك لە پزیشکە دەروونیەکان بە مەبەستی پشکنینی باری نەخۆشەکەو بڕیاردان لەسەر ئەوەی ئاخۆ بارەکەی پێویستی بە چوونەژوورەوەی زۆرەکی بۆ دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی هەیە یان نا و دادوەری ناوبراو بۆی هەیە فەرمان بدات بە گواستنەوەی بۆ یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی گشتی بۆ چارەسەریی ئەگەر پزیشکە دەروونیەکە بڕیاری دا کەوا نەخۆشەکە پێویستی بۆ هەیە.

ماددەی پازدەم:

ئەگەر باری نەخۆشە دەروونیەکە پێویستی بە چارەسەری هەبێت بۆ ماوەیەك لە (30) سی رۆژ زیاتر بێت لە ماوەی چوونەژوورەوەی نائارەزوومەندانە ئەوا لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگا بۆی هەیە پاڵپشت بە راپۆرتی پزیشکی دەروونی بەرپرس راسپاردە بکات بە چارەسەرکردنی بۆ ماوەیەکی دیاریکراوو راسپاردەی لیژنەکە لە ماوەی سێ رۆژ لە دەرکردنی بڕیاری ڕەزامەندی لەسەر دانانی نەخۆش بۆ چارەسەرکردن دەخرێتە بەردەم دادوەری لێکۆڵینەوەوە.

ماددەی شازدەم:

هەر کەسێکی خاوەن بەرژەوەندی بۆی هەیە لە ماوەی دانانەکە تانە بدات لە بڕیاری چوونەژوورەوەی زۆرەکەی یان بەردەوامبوونی یان هەڵوەشاندنەوەی.

ماددەی حەڤدەم:

یەکەم: دەکرێت نەخۆشی دەروونی ملکەچکراو بۆ چوونەژوورەوە یان چارەسەریی زۆرەکی لەو دامەزراوە تەندروستییە دەروونییەی لێیەتی بەمەبەستی چارەسەری بۆ نەخۆشخانەیەکی گشتی بگوازرێتەوە ئەگەر تووشی نەخۆشییەکی جەستەیی هات و لەو دامەزراوەی کە تیایدایە چارەسەری پێویست نەبوو.

دووەم: بەڕێوەبەری دامەزراوی تەندروستیی دەروونی بۆی هەیە باری چوونەژوورەوە یان چارەسەریی زۆرەکی کۆتایی پێبهێنێت لەسەر داواکاری یەکێك لە خزمە پلە یەك یان دووەکانی نەخۆش یان ئەوەی شوێنی دەگرێتەوە ئەگەر نەخۆشەکە تووشی نەخۆشییەکی جەستەیی هات ئەگەری مردنی هەبێت پاش ئەوەی داواکارییەکە بخرێتە بەردەم لیژنەی پزیشکی پسپۆڕەوەو پێویستە لەسەر دادگای تایبەتمەند، بە ڕەزامەندی دەربڕین لەسەر ئەوەی باری چوونەژوورەوە یان چارەسەریی زۆرەکیە، ئاگاداری لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکە بکاتەوە لە ماوەیەك لە سێ رۆژ تێپەڕ نەکات.

ماددەی هەژدەم:

ئەگەر ئەو نەخۆشەی حوکمەکانی هەردوو بڕگەی (یەکەم) و(دووەم)ی ماددەی نۆیەمی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لە نەخۆشخانە ڕابکات ئەوا بەڕێوەبەرایەتیەکەی بۆیان هەیە پشت بە پۆلیس ببەستن بۆ گرتنەبەری ڕێکاری پێویست بۆ گەڕاندنەوەی.

ماددەی نۆزدەم:

بەڕێوەبەری نەخۆشخانە بۆی هەیە ناوە بە ناوە مۆڵەت بدات بە هەر یەکێك لەو نەخۆشانەی لە ڕووی دەروونیەوە سەقامگیرن بۆ بەسەربردنی ماوەیەك لە دەرەوەی نەخۆشخانە لە (48) چل و هەشت کاتژمێر تێپەڕنەکات لە ژێر چاودێرییەکی تەواوو بە بەڵێننامەی کەسوکاری کەوا دەیگەڕیننەوە ئەگەر ئەم ڕێکارە ببێتە بەشێك لە چارەسەرکردنی پاڵپشت بە ڕاسپاردەی پزیشکی پسپۆڕی چارەسەرکار.

دەروازەی چوارەم

چارەسەریی نەخۆشی دەروونی

ماددەی بیستەم:

لە حاڵەتی بوونی توانای ژیریی نەخۆش بۆ تێگەیشتن و پێزانینی ئەو ڕێکارو زانیاریانەی پێشکەشی کراون و گرتنەبەری بڕیارێکی پشتبەستراو بەم پێزانین و گوزارشت لێکردنی بە گوزارشتێکی دروست ئەوا پزیشکی دەروونی بەرپرس پابەند دەبێت بە پێنەدانی هیچ چارەسەرییەك بۆ نەخۆشی چوونەژوورەوەی ئارەزومەندانە بەبێ وەرگرتنی ڕەزامەندی پێشوەختەی بیناکراو لەسەر ویستێکی ئازاد، هەروەها پابەند دەبێت بە تۆمارکردنی پلانی چارەسەریی پێشنیارکراو، و جێگیرکردنی ڕەزامەندی یان ناڕەزامەندی نەخۆش لە دۆسیەی پزیشکی تایبەت بەخۆی. وە بەرپرسیارێتی بڕیاردانی توانای ژیریی نەخۆش لەسەر پێدانی یان پێنەدانی ڕەزامەندی ڕاشکاوانە دەکەوێتە سەر پزیشکی دەروونی بەرپرس. وە لە هەموو حاڵەتێکیشدا ئەندامانی تیمی چارەسەریی پابەند دەبن بە تۆمارکردنی هەر دەستێوەردانێکی چارەسەریی کەوا هەر کامیان ئەنجامی دەدەن لە دۆسیەی نەخۆشەکە.

ماددەی بیست و یەکەم:

نابێت هیچ چارەسەرییەکی باری نەخۆشییەکە بدرێتە نەخۆشی دەروونی، ئەم چارەسەرییە چ دەرمانیی بێت یان دەروونی یان ڕەفتاریی یان کارەبایی یان هەر چارەسەرییەکی تر کە لە پزیشکی دەروونیدا بەکار دێت، بەبێ ئەوەی نەخۆشەکە بەتێروتەسەل لێی ئاگادار بکرێتەوە، وە لێ ئاگاداربوونی بەتێروتەسەل پێویست دەکات نەخۆش سروشتی ئەم چارەسەرییەو مەبەستی و ئەو ئاسەوارانەی لەوانەیە لێی بکەونەوەو چارەسەرییەکانی جێگرەوەی تر بۆی بزانێت، وە ئەگەر نەخۆشی چوونەژوورەوەی زۆرەکی خۆی گرت لە وەرگرتنی چارەسەریی بڕیارداو بۆی ئەوا پزیشکی دەروونی بەرپرس مافی هەیە پابەندی بکات بە چارەسەرییەکە بەمەرجێك پزیشکەکە ڕێکارەکانی چارەسەریی زۆرەکی بگرێتەبەر پێش دەستکردن بەم کارە، وە پێویستە لەسەری بەلای

کەم دوو هەفتە جارێك بەدواداچوون بکات بۆ رێکارەکانی چارەسەریی زۆرەکی، هەروەها پێویستە دووبارە چاو بەم رێکارانەی بخشێندرێنەوە لە کاتی هەڵسانی پزیشکی چارەسەرکار بە ئەنجامدانی هەر گۆڕانکارییێکی بنەڕەتی لە پلانی چارەسەریی مۆڵەتدراو، وە ئەگەر چارەسەریی زۆرەکی بۆ ماوەی زیاتر لە سێ مانگ بەردەوام بێت ئەوا پێویستە هەڵسەنگاندنێکی پزیشکی تر ئەنجام بدرێت.

ماددەی بیست و دووەم:

دەکرێت لە حاڵەتی زەرورەتدا چارەسەری بدرێتە نەخۆشی دەروونی بەبێ وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەو کاتەی ئەمە پێویست بێت بۆ رێگەگرتن لە ڕوودانی تێکچوونێکی نزیك بۆ باری دەروونی یان جەستەیی نەخۆش کە دەبێتە مایەی تووشبوونی ژیانی یان تەندروستی نەخۆش یان ژیان یان تەندروستی کەسانی تر بۆ مەترسییێکی زلی نزیك بەمەرجێك ماوەی چارەسەرییەکە لە (72) حەفتاو دوو کاتژمێر تێپەڕ نەکات.

ماددەی بیست و سێیەم:

نابێت چارەسەریی کارەبایی پێویست بۆ باری نەخۆشی دەروونی ئەنجام بدرێت تەنها لە ژێر کاریگەری سڕکارێکی گشتی و خاوکەرەوەی ماسولکەکانەوە نەبێت، ئەگەر باری تەندروستی نەخۆش رێگە بەمە بدات و پێویستە ڕەزامەندی نووسراو لەسەر ئەمە وەربگیرێت پاڵپشت بە ویستێکی ئازاد و پاش ئاگادارکردنەوەی تێروتەسەل لە سەر سروشتی ئەم چارەسەرییەو مەبەستەکەی، و ئەو ئاسەوارە لاوەکیانەی لەوانەیە لێی بکەونەوە، و چارەسەرییە جێگرەوەکانی، وە ئەگەر نەخۆشی ملکەچ بۆ رێکارەکانی چوونەژوورەوە یان چارەسەریی زۆرەکی ئەم جۆرە چارەسەرییەی ڕەتکردەوەو پێویستیش بوو بۆ بارەکەی ئەوا پاش ئەنجامدانی هەڵسەنگاندنێکی پزیشکی لە لایەن لیژنەی پزیشکی پسپۆڕەوە، بەسەری دەسەپێنرێت.

ماددەی بیست و چوارەم:

یەکەم: دەکرێت چارەسەریی لە دەرەوەی چوارچێوەی دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی بەسەر نەخۆشی دەروونیی ملکەچ بۆ چوونەژوورەوەو چارەسەریی زۆرەکی بسەپێنرێت ئەگەر ئەم مەرجانەی خوارەوە هاتنەکایەوە:

1- باری نەخۆشی دەروونی رێگە بدات بە بەردەوامبوونی چارەسەریی بەبێ پێویستی مانەوە لە دامەزراوەدا.

2- ئەگەر ڕاگرتنی چارەسەری ببێتە مایەی تێکچوونی باری نەخۆشی دەروونی.

3- باری نەخۆشەکە نەبێتە مایەی مەترسییێکی زل لەسەر ژیانی نەخۆش یان سەلامەتی یان ژیانی کەسانی تر.

4- ئەگەر نەخۆشەکە مێژوویکی ناسراوی هەبوو لە نارێکی لە وەرگرتنی ئەو دەرمانە دەروونییانەی بۆی نووسراون بەجۆرێك ببێتە هۆی تێکچوونی بارەکەی و چوونەژوورەوەو چارەسەریی زۆرەکەی لە یەکێك لە دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی.

5- هەڵسەنگاندنێکی پزیشکی بەمە راسپاردە بکات.

6- ئاگادارکردنەوەی لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاکەدا.

دووەم: پێویستە ماوەی چارەسەریی دەرەوەی دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی لە شەش مانگ زیاتر نەبێت و دەکرێت پاش ڕەزامەندی لیژنەی تەندروستیی دەروونیی پارێزگا درێژبکرێتەوە.

ماددەی بیست و پێنجەم:

لە حاڵەتی مردنی ئەو نەخۆشەی ملکەچی رێکارەکانی چوونەژوورەوە یان چارەسەریی زۆرەکییە ئەوا بەڕێوەبەرایەتی دامەزراو پابەند دەبێت بە ئاگادار کردنەوەی دادگای تایبەتمەندو کەسوکاری نەخۆش و لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگا لە ماوەی بیست و چوار کاتژمێر لە رێکەوتی مردنەکە، و ناردنی ڕاپۆرتێکی تێروتەسەل بۆ لیژنەی ناوبراو لەسەروە هاوپێچ لەگەڵ وێنەیەکی تەواوی دۆسیەی نەخۆشە مردووەکەو گشت ئەو پشکنین و توێژینەوەو رێگەکانی چارەسەرکردنانەی بەکارهاتوون لەخۆ بگرێت.

دەروازەی پێنجەم

چاودێریی نەخۆشە تۆمەتبارەکان

ماددەی بیست و شەشەم:

یەکەم: لیژنەیەکی پزیشکی دەروونی لە هەر پارێزگایەك لە سێ پزیشکی پسپۆڕ لە پزیشکی دەروونی گشتی پێکدەهێنرێت کە وەزیری تەندروستی یان ئەوەی ڕایدەسپێرێت دەسنیشانیان دەکات و کاری هەر یەکێکیان لەم بوارەدا لە سێ ساڵ کەمتر نەبێت پشکنینی ئەو تۆمەتبارانەی بۆیان ڕەوانە دەکرێن بەمەبەستی مەزەندەکردنی باری دەروونی و ئاستی مەترسییان لە سەر خۆیان و لەسەر کۆمەڵگە لە ئەستۆ دەگرێت.

دووەم: ئەگەر ئەو لایەنانەی لێکۆڵینەوە یان دادگاییکردن لە دۆسیەی تۆمەتبارێك لە ئەستۆ دەگرن بۆیان دەرکەوت کەوا پێویستە باری دەروونی پشکنینی بۆ بکرێت لە ڕوانگەی گومانکردن لە تووشبوونی بە شلەژانێکی دەروونی یان لەسەر داواکاری تۆمەتبار یان کەسوکاری یان پارێزەری بەرگری یان داواکاری گشتی ئەوا ڕەوانەی لیژنەی پزیشکی

دەروونـــی دەکرێــت بــۆ پشــکنین و دانــانی لـــە ژێــر تێــروانین و چــاودێری وورد و پێشکەشکردنی ڕاپۆرتی پزیشکی دەرهەقییەوە.

سێیەم: ئەو تۆمەتبارەی لە بڕگەی (دووەم)ی ئەم ماددەیەدا باسکراوە لـە ماوەیـەك کـە زۆرەکـەی (7) حەوت ڕۆژە لە ڕێکەوتی ڕەوانـەکردن لـە دادگـای تایبەمەنـدەوە ڕەوانـەی لیژنـەی پزیشکیی دەروونی دەکرێت بەپێی نموونەیەکی تایبەتی هاوپێچکراو لەگەڵ کورتەیەکی ئـەو کێسەی لەسەری تۆمـەتبارکراوەو بـارە هاوەڵبووەکـانی و هـەر زانیـاری یـان ڕاپـۆرتێکی پزیشکی یان کۆمەڵایەتی دەربارەی بارەکەی و کۆپیەك لە نموونەی ڕەوانەکردنەکە دەدرێتە لیژنەی تەندروستی دەروونی لە پارێزگاکەدا.

چوارەم: ئەو نەخۆشە تۆمەتبارە ڕەوانـەکراوەی بـەپێی هـەردوو بڕگـەی (دووەم) و (سـێیەم)ی ئـەم ماددەیە لە یەکەیەکی چارەسەریی داخراودا لە ژێر سەرپەرشتیکردنی پزیشـکیی دەروونـی دادەنرێت و دەخرێتە بەردەم لیژنەی پزیشکی دەروونی بـە شـێوەیەکی خـولیی بـۆ دانـانی ڕاپۆرتێك دەربارەی باری دەروونی و ئاستی پێزانینـی بـۆ ڕەفتـارو بەرپرسـیارەتیەکانی لـە ماوەی (30) سی ڕۆژی شیاو بۆ درێژکردنەوە.

ماددەی بیست و حەوتەم:

لیژنەی پزیشکی دەروونی لەوەی پەیوەستە بەو نەخۆشەی بۆی ڕەوانەکراوە بەپێی ماددەی (26)ی ئەم یاسایە ئەم ڕێکارانەی خوارەوە دەگرێتەبەر:

یەکەم: مەزەندەکردنی باری دەروونـی و ئاسـتی کاریگـەری لەسـەر پێـزانین و ویسـتی لـە کـاتی ئەنجامدانی تاوانەکە.

دووەم: توانای ئامادەبوونی لەبەردەم دادگاو بەرگری کردن لە خۆی.

سێیەم: ئاستی مەترسیداربوونی لەسەر خۆی و لەسەر کۆمەڵگەدا.

چوارەم: ڕاسـپاردن بـە چارەسـەرکردنی لـە یەکەیـەکی چارەسـەریی داخـراو تـاوەکو لاچـوونی مەترسیەکانی.

ماددەی بیست و هەشتەم:

یەکەم: ئەگەر دادگا بڕیاریدا پاڵپشت بە ڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی دەقکراو لە ماددەی (27)ی ئەم یاسایەدا، لەسەر ئەوەی تۆمەتبار لە کاتی ئەنجامدانی تاوانەکـەی بەرپرسـیارێتی تاوانکـاریی نییە ئەوا دادگا بڕیار دەدات بە دەسبەسـەرداگرتنی لـە یەکەیـەکی چارەسـەریی داخـراودا تاوەکو لاچوونی مەترسییەکەی.

دووەم: ئەو نەخۆشەی حوکمەکانی برگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە دەیگرێتەوە ملکەچ دەبێت بۆ بەرنامەیەکی چارەسەریی و ئامادەسازیی تاوەکو لاچوونی مەترسیەکەی و پزیشکی پسپۆڕ ڕاپۆرتێکی خولیی دەربارەی بارەکەی پێشکەشی لێژنەی پزیشکی دەروونی دادوەریی دەکات.

سێیەم: دادگای تایبەتمەند بۆی نیە ئەو نەخۆشەی حوکمەکانی برگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە دەیگرێتەوە لە دامەزراو بهێنێتە دەرەوە تەنها پاڵپشت بە ڕاپۆرتێکی پزیشکیی لێژنەی پزیشکی دەروونیەوە نەبێت کە لایەنگیریی لاچوونی مەترسییەکانی بکات.

چوارەم: داواکاری گشتی و کەسوکاری تۆمەتبار بۆیان هەیە تێهەڵچوونەوە بکەن بۆ بڕیاری لێژنەی پزیشکی دەروونی لە لای لێژنەی پزیشکی دەروونی تێهەڵچوونەوەیی لە ماوەی (30) سی ڕۆژ لە ڕێکەوتی پێڕاگەیاندن بە بڕیارەکە.

پێنجەم: ناکرێت دانانەکە کۆتایی پێ بهێنرێت تەنها پاش گەڕانەوە نەبێت بۆ لایەنی دادگەریی فەرمانکار بە دانان و پێویستە هەڵسەنگاندنی بڕیارەکانی دانان هەر (30) ڕۆژ جارێك پێداچوونەوەی بۆ بکرێت.

ماددەی بیست و نۆیەم:

نەخۆشی تۆمەتبار پاش لاچوونی مەترسیەکەی ملکەچی بەرنامەی ئامادەسازیی کۆمەڵایەتی دەکرێت بە مەرجێك لە دەرەوەی یەکەی چارەسەریی داخراودا بێت.

ماددەی سییەم:

ئەگەر بۆ دادگا دەرکەوت پاڵپشت بە ڕاپۆرتی پزیشکی دەروونی کەوا نەخۆش بەشێوەیەکی بەشەکەیی (نیمچەیی) بەرپرسیاریەتیەکانی مەزندە دەکات ئەوا بۆی هەیە بڕیار بدات بە مانەوەی لە یەکەی چارەسەریی داخراودا تاوەکو چاکدەبێتەوە.

ماددەی سی و یەکەم:

کەسوکاری ئەو نەخۆشەی حوکمەکانی ماددەی (28)ی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە پابەند دەبن بەوەی بیخەنە بەردەم یەکەی چارەسەریی پسپۆڕ بۆ پشکنینی بە شێوەیەکی خولیی کەوا پزیشکی چارەسەرکار بڕیاری لەسەر دەدات.

ماددەی سی و دووەم:

یەکەم: ئەگەر گومان کرا لە تووشبوونی نیشتەجێکراوێك یان سپێردراوێك لە کاتی بەسەربردنی ماوەی سزای ئازادیستێن بە شلەژانێکی دەروونی ئەوا بۆ نزیکترین یەکەی چارەسەریی داخراو ڕەوانە دەکرێت بۆ ئەوەی بخرێتە بەردەم لیژنەی پزیشکی دەروونی و ئەوەی دەیبینێت بڕیاری لەسەر بدات.

دووەم: ئەگەر لیژنە بینی کەوا باری نەخۆشی نیشتەجێکراو یان سپێردراو پێویستی بە چارەسەریی هەیە ئەوا پێویستە لەسەری ماوەکەی لە راپۆرتەکەدا دیاری بکات و ئاگاداری فەرمانگەی چاکسازیی لە هەرێمی کوردستان بکرێت.

سێیەم: نیشتەجێکراو یان سپێردراو ڕاستەوخۆ لە دوای چاکبوونەوەی دەگەڕێندرێتەوە فەرمانگەی چاکسازیی.

ماددەی سی و سێیەم:

بەڕێوەبەری دامەزراو لە حاڵەتی تووشبوونی سپێردراوێك بە یەکێك لە نەخۆشیە ئەندامییەکان بۆی هەیە رێگە بە چوونەدەرەوەی بدات لە ژێر پاسەوانیی پۆلیس بەمەبەستی چارەسەرکردنی لە یەکێك لە نەخۆشخانە پسپۆڕەکان، لەم حاڵەتەشدا پۆلیس پابەند دەبێت بە پاسەوانیی کردنی بەدرێژایی ماوەی چارەسەریکردن و گەڕاندنەوەی بۆ جێگەی دانان.

دەروازەی شەشەم

مافەکانی نەخۆش

ماددەی سی و چوارەم:

ئەو نەخۆشە دەروونییەی لە یەکێك لەو دامەزراوانەی لە ماددەی دووەمی ئەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە ئەم مافانەی خوارەوەی دەبێت:

یەکەم: وەرگرتنی چاودێریی پێویست لە ژینگەیەکی تەندروستدا.

دووەم: قەدەغەکردنی کۆتکردنی ئازادی بەپێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

سێیەم: پێزانینی ناوو پیشەی گشت ئەندامەکانی ئەو تیمە چارەسەرکارییەی کە لە دامەزراوەکە چاودێری دەکات.

چوارەم: وەرگرتنی زانیاری تەواو دەربارەی دەسنیشانکردنی بارەکەی و پلانی چارەسەریی پێشنیارکراوو ئەگەری پێشهاتەکانی بارەکەی.

پێنجەم: ئەو چارەسەرییەی پێشکەشی دەکرێت بەپێی ستاندەرە پزیشکیە ڕەچاوکراوو دانپێنراوەکانی لایەنە زانستیەکانەوە بێت.

شەشەم: پێویستی وەرگرتنی ڕەزامەندی لیژنەی ڕەوشتەکانی توێژینەوەی زانستی پێش ئەوەی بخرێتە بەردەم هەر توێژینەوەیەکی نۆشدەریی چاودێرییەکیی.

حەوتەم: لە حاڵەتی ڕەزامەندی لەسەر ملکەچبوون بۆ ئەنجامدانی تاقیکردنەوەو توێژینەوەی زانستی باسکردنێکی تەواوی ئامانجی تاقیکردنەوەکەی بۆ بکرێت، بە مەرجێك ئەنجامدانی تاقیکردنەوە لەسەر ئەو نەخۆشانەی دەکەونە بەر بڕیارەکانی چوونەژوورەوەو چارەسەریی زۆرەکی قەدەغە بکرێت.

هەشتەم: پاراستنی نهێنی ئەو زانیارییانەی پەیوەستە بە خۆی و بە دۆسیە پزیشکیەکەی و ئاشکرانەکردنی ئەم زانیاریانە بۆ مەبەستە نا چارەسەرییەکان تەنها لەم حاڵەتانەی خوارەوە نەبێت:

1- داواکردنی زانیارییەکان لە لایەن لایەنێکی دادگەرییەوە.

2- بوونی ئەگەری ڕوودانی زیانێکی مەترسیدار یان پێکانێکی خراپ بۆ نەخۆش یان بۆ کەسانی تر.

3- حاڵەتەکانی دەستدرێژی کردنە سەر منداڵ یان گومان کردن لە بوونی دەستدرێژی.

4- لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگا مافی هەیە بڕوانێتە تۆماری نەخۆشەکان.

نۆیەم: پاراستنی تایبەتمەندیی و پەیوەستە کەسایەتی و شوێنی دانیشتنی لە دامەزراوەکاندا.

دەیەم: دەسکەوتنی راپۆڕتێکی پزیشکی تەواو دەربارەی باری دەروونی و دەربارەی سەرجەم ئەو پشکنین و ڕێکارە چارەسەرییانەی لە کاتی چارەسەرکردنیدا لە نەخۆشخانە بۆی ئەنجام دراون، وە لە حاڵەتی خواستی لەسەر دەسکەوتنی کۆپیەکی تەواو لە دۆسیەکەی ئەوا بۆی هەیە پەنا بباتە بەر لیژنەی تەندروستیی دەروونی لە پارێزگاو لیژنە بۆی هەیە بە شێوەیەکی کاتیی ئەم مافەی لێ بسەنێت لەبەر هۆی چارەسەرکاریی و نەخۆشیش مافی هەیە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە تەزەلوم بکات لەم ڕێکارە.

یازدەم: تەزەلوم کردن لە هەر ڕێکارێك بەپێی ئەو ڕێساو ڕێکارانەی ڕێنماییە دەرکراوەکان بۆ جێبەجێکردنی ئەم یاسایە دیاریان دەکات.

دوازدەم: چاوپێکەوتنی ئەوانەی سەردانی دەکەن یان ڕەتکردنەوەیان تەنها ئەگەر چاوپێکەوتنەکە ناکۆك بێت لەگەڵ پلانی چارەسەریی.

سێزدەم: توانایی‌دانی لەسەر چاوپێکەوتنی پارێزەرەکەی.

چواردەم: دەستکەوتنی مۆڵەتیی چارەسەریی بەپێی ئەو پلانە چارەسەرییەی بۆی دانراوە.

پازدەم: داواکردنی چوونەدەرەوە لە دامەزراو بەبێ یاوەری هیچ کەسێك لە کەسوکاری ئەگەر ماوەی چوونەژوورەوەی زۆرەکی کۆتایی هاتبێت پاش وەرگرتنی پلان بۆ چاودێریکردنی لە ڕووی دەروونیەوە پاش دەرچوونی، لەگەڵ ڕەچاوکردنی چاودێریکردنی لە ڕووی کۆمەڵایەتیەوە.

شازدەم: پاراستنی لە وەسوودهێنانی ئابوری و سێکسی و لە ئازاردانی جەستەیی و دەروونی و مامەڵەی ڕیسواکار.

حەڤدەم: دەسکەوتنی خزمەتگوزارییەکانی گەیاندنە ناوەخۆو دەرەکیەکان بەپێی پلانی چارەسەریی بڕیاردراو.

هەژدەم: لە حاڵەتەکانی چارەسەریی ئارەزومەندانە ئەوا نەخۆشی دەروونی مافی هەیە لە:

1- وەرگرتنی زانیاری پێویست بۆ دەربڕینی ڕەزامەندی ڕاشکاوانەو ئازادانە بۆ هەر چارەسەرییێکی پێشنیارکراو لە لایەن تیمی چارەسەرکارەوە.

2- ڕەتکردنەوەی چارەسەریی پێشکەشکراو بۆی بە مەرجێك لە ئاسەواری ئەم ڕەتکردنەوەیە لەسەر تەندروستیەکەی ئاگادار بکرێتەوە.

3- وەرگرتنی بیروڕای لە سەرجەم ئەو بڕیارانەی پەیوەستن بە چارەسەرکردن و چوونەدەرەوەی لە دامەزراوەکان و وەرگرتنی ڕاپۆرتی نووسراو لە بەڕیوەبەرایەتی دامەزراوەکە دەربارەی پلانی چارەسەرکردن و چوونەدەرەوەی.

ماددەی سی و پێنجەم:

ئەو دامەزراوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە بەمانەی خوارەوە پابەند دەبن:

یەکەم: ڕادەستکردنی نەخۆش و کەسوکاری وێنەیەك لەو مافانەی نەخۆش کە لەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە لە کاتی چوونەژوورەوەی دامەزراوەکان لەگەڵ دانانی کۆپیەك لەم مافانە لە دۆسیە پزیشکیەکەی و یەکێکی تر لە تۆمارە پزیشکیەکان پاش واژووکردنی لەسەری لە لایەن نەخۆشەوە.

دووەم: دانانی کۆپیەك لەم مافانە لە شوێنی بەرچاو تاوەکو نەخۆش و میوانەکان سەیریان بکەن.

سێیەم: ڕوونکردنەوەی ئەم مافانەو ڕێکارەکانی تەزەلوم، و چۆنیەتی پێشکەشکرنی سکاڵاو ئەو لایەنەی وەریدەگرێت بۆ هەر نەخۆشێك لە کاتی چوونەژوورەوە بۆ ناو دامەزراوەکانی تەندروستیی دەروونی.

ماددەی سی و شەشەم:

ناکرێت بۆ کەس جگە لە تاکەکانی تیمی چارەسەرکار یان ئەوانەی تۆمارە پزیشکیەکان ڕێکدەخەن بڕواننە بەڵگەنامەکانی تایبەت بە نەخۆش، هەروەها ناکرێت کۆپییەکی لێ دەربهێنرێت تەنها بە مۆڵەتی لیژنەی تەندروستیی دەروونی پارێزگایەکەوە نەبێت.

ماددەی سی و حەوتەم:

ناکرێت ئازادی نەخۆش لە ڕووی جەستەییەوە کۆت بکرێت یان گۆشەگیر بکرێت بە هەر ئامرازێك بەبێ گرتنەبەری ڕێکارە دیاریکراوەکان بەپێی ئەو ڕێنماییانەی دەردەکرێن بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

دەروازەی حەوتەم

حوکمی سزایی

ماددەی سی و هەشتەم:

یەکەم: لەگەڵ پێشێل نەکردنی هەر سزایەکی توندتر کە یاسا دەقی لەسەر بکات ئەوا سزا دەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە یەك ساڵ زیاتر نەبێت و بە غەرامەیەك لە (1.000.000) یەك ملیۆن دینار زیاتر نەبێت هەر کەسێك:

1- بە نیازخراپی زانیاری یان داتا یان ڕاپۆرت بە پێچەوانەی ڕاستی دەربارەی باری دەروونی کەسێك پێشکەش بکات بەمەبەستی ئەوەی بەزۆرەکی دەسبەسەر بکرێت وەك نەخۆشێکی دەروونی یان بە ئامانجی کۆتاییهێنانی دەسبەسەرییەکەی، یان لێبووردنی لە بەرپرسیاریێتی تاوانکاریی چ بە شێوەیەکی تەواو یان بەشەکیی.

2- ئەو پابەندییەی لە ماددەی (31)ی ئەم یاسایەدا دەقی لەسەر کراوە پێشێل بکات.

دووەم: سزا دەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە دوو ساڵ زیاتر نەبێت و بە غەرامەیەك لە پێنج سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە یەك ملیۆن دینار زیاتر نەبێت یان بە یەکێك لەم دوو سزایە:

1- هەر پزیشکێك بە ئەنقەست لە ڕاپۆرتەکەی شتێك بسەلمێنێت کەوا پێچەوانەی ڕاستی بێت دەربارەی باری دەروونی یان ژیریی کەسێك بە مەبەستی ئەوەی بیخەنە دامەزراوەکان یان لێی بهێننەدەرەوە یان بە ئامانجی ئەوەی بە شێوەیەکی تەواو یان بەشەکیی لە بەرپرسیارێتی تاوانکاریی بیبوورن.

2- هەر یەکێك کەسێك بە سیفەتی تووشبوونی بە یەکێك لە نەخۆشیە دەروونیەکان یان ژیرییەکان لە شوێنێك دەسبەسەر بکات یان بە ئەنقەست ببێتە هۆی دەسبەسەراگرتنی لە شوێنێك جگە لەو شوێنانەی یان ئەوا حاڵەتانەی لەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە.

ماددەی سی و نۆیەم:

سزا دەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە شەش مانگ زیاتر نەبێت و بە غەرامەیەك لە سێ سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت هەر کەسێك:

یەکەم: بە ئەنقەست توانا بداتە کەسێکی ملکەچ بۆ ڕێکارەکانی چوونەژوورەوە یان چارەسەری زۆرەکی بۆ ڕاکردن یان یارمەتی بدات لەسەر ڕاکردن یان بەخۆی یان بە هۆی کەسانی ترەوە بیشارێتەوە لەگەڵ پێزانینی.

دووەم: بوو بە ڕێگر لەبەردەم هەڵسانی لیژنەی تەندروستیی دەروونی یان ئەوەی نوێنەرایەتی دەکات لە ئەنجامدانی پشکنین بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

سێیەم: ڕەتکردنەوەی پێدانی زانیاری کەوا لیژنەی تەندروستیی دەروونی یان پشکنەرەکان لە ئەنجامدانی کارەکانیان پێویستیان پێیە یان زانیاری پێچەوانەی ڕاستی پێدان لەگەڵ پێزانینی.

ماددەی چلەم:

سزا دەدرێت بە غەرامەیەك لە یەك ملیۆن دینار زیاتر نەبێت هەر کەسێك سەرپێچی حوکمێك لە حوکمەکانی ماددەکانی (9، 10، 21، 22، 24، 35)ی ئەم یاسایە بکات.

ماددەی چل و یەکەم:

یەکەم: هەر کەسێك نهێنییێك لە نهێنیەکانی نەخۆشی دەروونی بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاشکرا بکات ئەوا سزا دەدرێت بە غەرامەیەك لە یەك ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و لە دوو ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

دووەم: هەر کەسێك هەڵبستێت بە ئەنقەست یان بە بێباکیەکی گەورە بە پێدانی دەرمانێك بە نەخۆش بەبێ ڕێنمایی پزیشکی پسپۆڕ یان بە پێچەوانەی ڕێنماییەکانی ئەوا سزا دەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە شەش مانگ کەمتر نەبێت و لە یەك ساڵ زیاتر نەبێت و بە غەرامەیەك لە یەك ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و لە دوو ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

ماددەی چل و دووەم:

هەر کەسێك سەرپێچی حوکمەکانی ماددەی (37)ی ئەم یاسایە بکات ئەوا سزا دەدرێت بە غەرامەیەك لە سێ سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە یەك ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

ماددەی چل و سێیەم:

پێویستە لەسەر وەزیری تەندروستی ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی چل و چوارەم:

کار بە هیچ دەقێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکرێت.

ماددەی چل و پێنجەم:

ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بلاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمیی (وەقایعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

د. ارسلان بایز اسماعیل

سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

هۆیە پێویستکارەکان

لە پێناو پاراستنی مافی نەخۆشە دەروونییەکان و مسۆگەرکردنی چاودێریی تەندروستی و کۆمەلایەتی بۆیان، و دووبارە ئامادەسازیی کردنەوەیان وەك توێژێکی کاریگەرو چالاك لە کۆمەڵگەدا، ئەوا ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

تێبینی/ ئەم یاسایە بەبریاری ژمارە 11ی سالی 2013 لەلایەن سەرۆکی هەرێمی کوردستانەوە دەرچوێنرا.